

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ, КРАСЗНАВСТВА І ТУРИЗМУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Навчальна програма з позашкільної освіти
військово-патріотичного напрямку
«Козацько–лицарське виховання «Джура»»

Основний рівень
3 роки навчання

Київ – 2022

«Схвалено для використання в освітньому процесі»
Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 12.09.2022
(протокол № 2)

*Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та
навчальним програмам за №8.0004-2022*

Автори:

Бондарчук Денис Олегович, заступник директора з виховної роботи Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді МОН України

Бондарчук Олег Степанович, завідуючий відділом національно-патріотичного виховання Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді МОН України

Рецензенти:

Руденко Ю.Д. – професор Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, доктор педагогічних наук.

Коломоєць Г.А. – к.п.н., начальник відділу ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», старший дослідник

Навчальна програма з позашкільної освіти військово-патріотичного напрямку побудована на основі інтеграції знань, вмінь і навичок, необхідних для виховання громадян, які люблять свою країну, прагнуть сприяти її розвитку і є достатньо компетентними для цього.

Програма спрямована на популяризацію здорового способу життя, зміцнення здоров'я дітей, виховання у підростаючого покоління почуття патріотизму, виконання кодексу лицарської честі на засадах елементів козацької педагогіки.

Головною метою програми є виховання юних патріотів України на засадах національної гідності, високої самосвідомості та активної громадської позиції, здорового способу життя як духовно багатой та фізично розвиненої особистості. Вихованці – молоді юнаки та юначки, які йдуть шляхом українського Воїна-козака – здобувають знання, вміння, навички, щоб бути успішними у всьому.

Програма розрахована на три роки навчання.

Навчальна програма з позашкільної освіти військово-патріотичного напрямку «Козацько-лицарське виховання «Джура»» призначена для використання керівникам гуртків закладів позашкільної освіти, може бути використана в роботі клубів, дитячих громадських об'єднань, гуртків закладів загальної середньої освіти.

Пояснювальна записка

Згідно реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527, та з метою національно-патріотичного виховання головним завданням держави є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності.

Актуальність навчальної програми з позашкільної освіти військово-патріотичного напрямку «Козацько-лицарське виховання «Джура»» обумовлена необхідністю забезпечення у закладі освіти виховного процесу, який ґрунтується на демократичних засадах, загальнолюдських та національних цінностях, а також потребою суспільства у самодостатній, відповідальній особистості, яка здатна брати участь у суспільному житті, проявляти соціальну активність та ініціативність, усвідомлювати свою роль у житті держави, бути відданою її інтересам та готовою до її захисту. Саме тому патріотичне виховання визнано одним із головних пріоритетів держави та регулюється рядом законодавчих документів.

Основним нормативно-правовим забезпеченням патріотичного виховання дітей та молоді є: закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), «Про позашкільну освіту» (2020), укази Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» (2019), «Про День захисника України» (2014), «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності» (2014), «Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді (2014), Постанова Кабінету міністрів України «Про деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання» (2018), Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2015) та інші.

Мета і завдання програми – створення умов для виховання підростаючого покоління фізично здоровим, міцним, загартованим; формування почуття патріотизму, свідомого ставлення до питань особистої та громадянської безпеки; засвоєння теоретичних знань та розвиток практичних навичок поведінки в екстремальних ситуаціях, творчого потенціалу та соціальної активності особистості, розумових і фізичних якостей; готовності до виконання громадянського та конституційного обов'язку – особистої відповідальності щодо захисту України, становлення людини (дитини, підлітка, юнака, дорослого), яка готова до участі в демократичному управлінні суспільством, є дійсним творцем, лідером свого життя.

Програма гуртка спрямована на використання елементів козацької педагогіки, досвіду наших предків по вихованню підростаючого покоління, виконання законів кодексу лицарської честі, який передбачає:

- любов до батьків, рідної мови, вірність у коханні, дружбі, побратимстві, віддане ставлення до Батьківщини-України;
- готовність захищати слабших, молодших;
- шляхетне ставлення до дівчини, Матері, Жінки, Бабусі;
- непохитна відданість ідеям, принципам народної моралі, духовності;
- відстоювання повної свободи і незалежності особистості, народу, держави;
- турботу про розвиток національних традицій, звичаїв і обрядів, бережливе ставлення до рідної природи, землі;
- цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму;
- уміння скрізь і всюди чинити шляхетно, виявляти інші чесноти;
- не шкодити своїми діями іншим.

Усі заняття в гуртку спрямовані на поглиблення знань вихованців, учнів, слухачів розширення їх кругозору, виховання загальнолюдських цінностей, формування світогляду громадян незалежної демократичної держави, сповнених національної гідності та поваги до інших народів.

У гуртку козацько-лицарського виховання «Джура» вихованці ознайомлюються з визначними подіями з історії рідного краю, вивчають історію запорозького козацтва, займаються туристсько-краєзнавчою роботою, військово-прикладними видами спорту, відродженням військово-спортивного мистецтва та народних мистецьких традицій, готують себе до служби в лавах Збройних сил України (ЗСУ).

Більшість занять носить практичний характер з елементами змагань та інтелектуальних ігор, що сприяє, зокрема, участі вихованців у I та II етапах Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»).

Програма орієнтує керівника гуртка на виховання національної свідомості, духовно багатой зорієнтованої на творчу діяльність особистості, щоб вона змогла знайти себе в сучасному суспільстві. У гуртку виховується розвинена людина зі стійким характером, сильною волею, добрим серцем та чистою совістю.

Вивчення матеріалу програми передбачається дітьми 11 - 15 років.

Зміст програми структурований за розділами:

1. Вступ.
2. «Мій рідний край».
3. «Гей ви, хлопці, славні запорожці».
4. Духовні цінності запорозьких козаків.
5. Учніське (дитяче) самоврядування.

6. «Козацькому роду нема переводу».
7. «Козацькими стежками».
8. Від козацьких забав до олімпійських вершин.
9. «Слава козацька не вмере, не загине.....».
10. Підсумкове військово-спортивне свято.
11. Підсумок навчального року

На засвоєння програми відводиться 216 годин на рік при педагогічному навантаженні 6 годин на тиждень.

Розподіл годин у програмі гуртка є орієнтовним, керівник гуртка може змінювати їх, плануючи свою роботу, враховуючи регіональні аспекти, наявну матеріальну базу, рівень підготовки вихованців тощо.

Перевірка рівня знань, умінь та навичок здійснюється під час виконання практичних завдань, а також у формі вікторин, конкурсів, змагань та участі дітей у підсумковому етапі Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») у закладі освіти.

Перший рік навчання, основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва розділу	Кількість годин		
		Усього	теоретичних	практичних
1.	Вступне заняття	2	2	-
2.	«Мій рідний край». Вивчення історії рідного краю	24	8	16
3.	«Гей ви, хлопці, славні запорожці». Вивчення історії запорізького козацтва	20	6	14
4.	Духовні цінності запорозьких козаків	14	4	10
5.	Учнівське (дитяче) самоврядування. Створення рою. Вибори ройового.	12	-	12
6.	«Козацькому роду нема переводу». Відродження військово-спортивного мистецтва українського козацтва	40	10	30
7.	«Козацькими стежками». Туристсько-краєзнавча робота	42	12	30
8.	Від козацьких забав до олімпійських вершин	20	5	15
9.	«Слава козацька не вмере, не загине.....». Відродження народних мистецьких традицій	26	6	20
10.	Підсумкове військово-спортивне свято	12	-	12
11.	Підсумок навчального року	4	4	-
РАЗОМ		216	57	159

Триденний туристсько-краєзнавчий похід з двома ночівлями (рейд за козацькою легендою) проводиться поза сіткою годин в канікулярний час – 22 години.

Зміст навчального матеріалу

1. Вступне заняття (2 год.)

Ознайомлення з планом роботи гуртка.

Правила безпеки життєдіяльності під час занять, екскурсій та змагань. Правила поведінки в навчальному кабінеті, спортзалі, спортивному майданчику. Правила дорожнього руху.

Правила поведінки в туристських подорожах, експедиціях, на екскурсіях.

Інструкція щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю та Інструкція щодо організації та проведення екскурсій та подорожей з учнівською та студентською молоддю (наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2014 р. № 1124, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 27 жовтня 2014 р. за № 1340/26117).

2. «Мій рідний край». Вивчення історії рідного краю (24 год.)

Знайомство з рідним селом, містом, історією його виникнення, існування. Перекази старожилів. Міфи та легенди. Етнографічні особливості. Видатні особистості – вихідці із нашого краю. Збір історико-етнографічного матеріалу. Розкриття «білих плям історії» свого краю. Місця таборування козаків.

Героїчні подвиги українських воїнів сучасності. Учасники АТО.

Практичне заняття.

Збір етнографічного матеріалу: «Чи козацького ми роду?».

Проведення походів, експедицій з активним способом пересування. Зустрічі з учасниками АТО, екскурсії до місць історичної та культурної спадщини свого міста, села.

3. «Гей ви, хлопці, славні запорожці». Вивчення історії запорозького козацтва (20 год.)

Вивчення побуту, місця проживання запорозьких козаків. Поняття «козак», його морально-психологічна суть. Історична література, думи, перекази, пісні, приказки та прислів'я про козаків. Історія місцевих козацьких осередків або інших учасників визвольних змагань за волю і незалежність України.

Вивчення козацької зброї, місця основних битв запорозьких козаків. Козацьке побратимство, Кодекс лицарської звитяги та лицарської честі. Козацька регула. Сучасні літературні твори на козацьку тематику.

Практичне заняття.

Проведення походів, екскурсій та туристсько-краєзнавчих експедицій, круглих столів з громадськістю та батьками.

4. Духовні цінності запорозьких козаків (14 год.)

Козацьке шанування Роду і народу, культ Батька – Матері, Дідуся – Бабусі. Батько – захисник сім'ї, творець історії, державності. Рівноправність української сім'ї. Мати – Берегиня роду. Значення християнської віри для козаків.

Честь і воля понад усе. Шляхетність, мудрість, відвага, лицарство – духовне ядро козацької душі. Працьовитість і скромність. Любов до Батьківщини, рідної мови, відданість православної вірі. Добре діло – служити Богові, Батьківщині, Близньому. Родинне свято – найцінніша традиція українців.

Практичне заняття.

Організація та проведення родинного свята («Роде наш красний» тощо).

Святкування 14 жовтня – Дня українського козацтва, Дня захисника України та свята Покрови Пресвятої Богородиці. Участь у інших державних та народних святах.

5. Самоврядування. Створення рою.

Вибори ройового та старшини. (12 год.)

Козацька Рада (самоуправління, козацьке коло). Створення дитячого об'єднання – рою. Вибір ройового отамана. Створення об'єднання закладу освіти – куреня. Вибори отаманів. Розподіл обов'язків: отаман, писар, обозний, скарбник, осавул, хорунжий, бунчужний, суддя, довбиш, товмач, шафар.

Співпраця гуртківців з місцевими козацькими осередками, іншими патріотичними громадськими об'єднаннями.

Практичне заняття.

Проведення Козацької Ради – урочистого свята із залученням батьків, закладу освіти, громадськості та місцевої влади, представників козацьких організацій.

Висвітлення роботи гуртка в інтернет-ресурсах, соціальних мережах.

6. «Козацькому роду нема переводу». Відродження військово-спортивного мистецтва українського козацтва (40 год.)

Найкращі риси козаків: вірність і відданість, здатність до незламної дружби, відстоювання особистої свободи та свободи народу. Виховання прагнення розвинути в собі силу і дух, міцний фізичний гарт. Елементи загартування організму.

Народні ігри та забави. Історичні витоки козацьких єдиноборств та їх основні види. Основи козацьких єдиноборств: «Бойовий гопак», «Спас», боротьба «Нахрест», «Пластун» тощо.

Основи військового впоряду. Дії рою в строю. Строї та їх елементи. Попередня та виконавча команди. Стройове положення. Виконання команд: «Ставай», «Рівняйсь», «Струнко», «Вільно». Стрій і пісня.

Практичне заняття.

Вивчення дитячих ігор. Виконання вправ в системі «Бойовий гопак», «Спас», боротьба «Нахрест», «Пластун» тощо.

Виконання команд «Ставай», «Рівняйся», «Струнко», «Вільно». Виконання стройових прийомів. Виконання стройової пісні.

Техніко-тактичні дії на місцевості. Огляди-змагання військово-спортивного вишколу.

7. «Козацькими стежками». Туристсько-красознавча робота (42 год.)

Природа рідного краю. Географія рідного краю. План і карта. Географічне положення, територія рідного краю. Рельєф, типи і форми рельєфу. Загальна характеристика рельєфу рідного краю. Погода і клімат. Пори року.

Опанування початкової туристсько-спортивної майстерності: карта, компас, туристське орієнтування та поняття азимуту, в'язання вузлів, встановлення намету, види багать, бівак, туристське спорядження, харчування в поході, привали і ночівлі, техніка руху на маршруті, забезпечення безпеки в поході, основи надання першої медичної допомоги, проведення рятувальних робіт. Вибір району подорожі. Розподіл обов'язків у поході. Дозвілля в туристському поході (у рейді за козацькою легендою).

Практичне заняття.

Походи «До козацького кулешу». «Географічні особливості рідного краю» тощо.

Козацькі ігри та забави, спортивні змагання.

8. Від козацьких забав до олімпійських вершин (20 год.)

Самовдосконалення фізичного стану. Фізична культура і спорт. Загальнофізичні вправи та ранкова гімнастика. Фізична культура та режим дня. Особиста гігієна занять фізичною культурою та спортом. Спеціальні вправи для розвитку різних груп м'язів. Метання на відстань і в ціль (предмети відповідно до вікових особливостей гуртківців). Човниковий біг, стрибки в довжину та із скакалкою. Комплексні силові вправи. Основи верхової їзди, плавання (при можливості). Правила техніки безпеки при відвідуванні стрілецького тиру. Будова пневматичної гвинтівки (пістолета). Початкові навички стрільби із пневматичної зброї.

Практичне заняття.

Розучування кількох комплексів ранкової гімнастики, комплексів силових вправ. Участь у спортивних змаганнях.

Стрільба з пневматичної зброї.

9. «Слава козацька не вмере, не загине...». Відродження народних мистецьких традицій (26 год.)

Основи пошуково-дослідницької роботи. Обрядові свята кожної пори року: Свято Різдва (Вертеп), колядки, щедрівки, «Калиновий цвіт», першої борозни, веснянки, зажинки, обжинки тощо.

Поселення та житло, транспорт і засоби пересування, промисли та ремесла, одяг та зброя. Особливості козацького фольклору: казки, легенди, оповідки, балади, думи, героїчний епос.

Практичне заняття.

Розучування та виконання творів козацького фольклору. Написання сценаріїв та відтворення свят. Участь у концертах, фестивалях, виставах.

10. Підсумкове військово-спортивне свято (12 год.)

Практичне заняття. Робота ройової старшини із складання програми та умов проведення військово-спортивного свята. Створення організаційного комітету, суддівської колегії.

Тренування з виконання церемоніалів.

Проведення військово-спортивного свята.

11. Підведення підсумків навчального року (4 год.)

Підведення підсумків навчального року. Підготовка до походу (рейду) поза сіткою годин. Завдання на літні канікули.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні питання історії рідного краю і козацтва;
- історичні та культурні пам'ятки рідного краю;
- видатних діячів українського козацтва;
- основи дитячого самоврядування;
- основні особливості єдиноборств, туризму, спортивного та туристського орієнтування;
- основи стройової підготовки;
- правила та види стрільби із пневматичної зброї;
- основи надання домедичної допомоги;
- санітарно-гігієнічні норми;
- правила безпеки життєдіяльності учнів під час занять, екскурсій та змагань;
- Інструкцію щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю та Інструкцію щодо організації та проведення екскурсій та подорожей з учнівською та студентською молоддю (наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2014 р. № 1124, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 27 жовтня 2014 р. за № 1340/26117) (у частині, що стосується участі у заходах гуртківців).

Вихованці мають набути досвіду:

- проводити спостереження за природою, орієнтуватись на місцевості;
- діяти в строю;
- стріляти із пневматичної зброї;
- облаштовувати привали, табори, біваци;
- готувати прості страви національної кухні;

- розподіляти обов’язки у групі залежно від завдань;
- участі в концертах, фестивалях, виставках, народознавчих заходах;
- надавати домедичну допомогу;
- готувати повідомлення та реферати за підсумками краєзнавчої роботи.

Другий рік навчання, основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва розділу	Кількість годин		
		Усього	теоретичних	практичних
1.	Вступне заняття	2	2	-
2.	«Мій рідний край». Вивчення історії рідного краю	24	8	16
3.	«Гей ви, хлопці, славні запорожці». Вивчення історії запорізького козацтва	20	6	14
4.	Духовні цінності запорозьких козаків	14	4	10
5.	Учнівське (дитяче) самоврядування. Створення рою. Вибори ройового.	12	-	12
6.	«Козацькому роду нема переводу». Відродження військово-спортивного мистецтва українського козацтва	40	10	30
7.	«Козацькими стежками». Туристсько-краєзнавча робота	42	12	30
8.	Від козацьких забав до олімпійських вершин	20	5	15
9.	«Слава козацька не вмере, не загине.....». Відродження народних мистецьких традицій	26	6	20
10.	Підсумкове військово-спортивне свято	12	-	12
11.	Підсумок навчального року	4	4	-
РАЗОМ		216	57	159

Багатоденна туристсько-краєзнавча подорож (рейд за козацькою легендою) проводиться поза сіткою годин в канікулярний час.

Зміст навчального матеріалу

1. Вступне заняття (2 год.)

Ознайомлення з планом роботи гуртка. Загальні правила безпеки. Правила поведінки в кабінеті, спортзалі, спортивному майданчику, у закладі освіти, під час екскурсій. Правила дорожнього руху.

Інструкція щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю та Інструкція щодо організації та проведення екскурсій та подорожей з учнівською та студентською молоддю (наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2014 р. № 1124, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 27 жовтня 2014 р. за № 1340/26117) (у частині, що стосується участі у заходах гуртківців).

2. «Мій рідний край». Козацькі роди. Славні гетьмани, козаки (24 год.)

Історичні джерела про рідний край. Речові джерела. Фотографії, листівки. Письмові джерела. Збір історико-етнографічних матеріалів за темою: «Козацькі прізвища та роди нашого краю». Гетьманські столиці.

Практичне заняття.

Проведення екскурсій козацькими місцями (в т.ч. в інші регіони України з відвіданням гетьманських столиць – міст Батурин, Чигирин інших). Обробка зібраного історико-етнографічного матеріалу.

Написання звіту про екскурсію (реферату на задану тему).

3. «Гей ви, хлопці, славні запорожці».

Вивчення історії запорізького козацтва (20 год.)

Вивчення життєписів славних козацьких гетьманів. Козацькі чайки, їх оснащення, озброєння, особливості; морські походи запорожців. Створення місцевих козацьких осередків та співпраця з ними гуртківців. Сучасні літературні твори про часи козаччини, зокрема морські козацькі походи.

Практичне заняття.

Проведення екскурсій та експедицій з активним способом пересування, зустрічей, тематичних вечорів, круглих столів з громадськістю та батьками.

4. Духовні цінності запорозьких козаків (14 год.)

Готовність боротися за волю, віру, честь і славу України. Героїзм та подвижництво у праці і в бою. Шляхетне ставлення до жінки, дівчини, матері. Непохитна вірність ідеям, принципам народної моралі і духовності. Родина і Україна – найвищі святині для козака. Ініціативність, кмітливість, уміння долати життєві труднощі.

Практичне заняття.

Святкування 14 жовтня – Дня українського козацтва та Дня захисника України, свята Покрови Пресвятої Богородиці. Організація Дня козака у закладі освіти. Участь у інших державних та народних святах.

5. Самоврядування. Полк і полкова старшина (12 год.)

Козацька Рада (Козацьке коло).

Славні полковники війська запорозького.

Співпраця з територіальним громадським об'єднання козацько-лицарського духу: заклад освіти, влада, громадськість, батьківський комітет. Розвиток педагогічної згуртованості суб'єктів педагогічного процесу, роль дитячого колективу. План спільних дій.

Практичне заняття.

Проведення Козацької Ради (урочисте свято із залученням батьків, учнів, педагогів, громадськості та місцевої влади, представників козацьких та інших патріотичних організацій за окремим сценарієм).

Висвітлення роботи гуртка на інтернет-ресурсах, у соціальних мережах.

6. «Козацькому роду нема переводу». Відродження військово-спортивного мистецтва українського козацтва (40 год.)

Найкращі риси воїнів-козаків.

Сучасні герої українського війська.

Вогнева підготовка. Загальна будова пневматичної гвинтівки, її характеристика та принцип дії. Заходи безпеки під час стрільби.

Сучасна стрілецька зброя: характеристика та будова.

Народні ігри та забави. Основи козацьких єдиноборств. Основи військового впоряду. Стрій і пісня.

Практичне заняття.

Огляди-змагання військово-спортивного вишколу.

Стрільба з пневматичної гвинтівки. Помилки при стрільбі з гвинтівки та їх усунення. Вибір точки прицілювання. Відпрацювання елементів прицілювання.

Відвідання військових частин та полігонів.

7. «Козацькими стежками». Туристсько-краєзнавча робота (42 год.)

Місця козацької слави в Україні.

Як козаки орієнтувались. Найдавніші козацькі мапи. Суть орієнтування на місцевості. Визначення сторін горизонту за компасом, небесними світилами та місцевими ознаками. Повідомлення про своє місцезнаходження (козацький вістовий). Пластуни у козацькому війську.

Магнітний азимут і його визначення. Визначення азимуту на місцевий об'єкт і напрямку руху за магнітним азимутом.

Домедична допомога при різних видах травм та ушкоджень; тепловому та сонячному ударі.

Практичне заняття.

Визначення сторін горизонту за компасом, небесними світилами та місцевими ознаками. Повідомлення про своє місцезнаходження.

Практичне пластування (розвідка).

Визначення азимуту на місцевий об'єкт і напрямку руху за магнітним азимутом. Рух за азимутом.

Відпрацювання елементів надання першої медичної допомоги при різних видах травм та ушкоджень; тепловому та сонячному ударі.

Участь у змаганнях зі спортивного орієнтування.

Екскурсійні поїздки місцями козацької слави. Учуть в туристських походах патріотичної спрямованості.

8. Від козацьких забав до олімпійських вершин (20 год.)

Загальна фізична підготовка (ЗФП). Гігієнічні передумови занять ЗФП. Основи техніки оздоровчого бігу. Положення голови, тулуба, рук; розслаблення м'язів плечового поясу. Робота рук під час бігу. Постанова стопи на землю. Довжина кроку. Дихання під час бігу. Біг на 100 метрів з рівномірним прискоренням. Спеціальні бігові вправи. Біг на 400 метрів. Біг з повторним прискоренням на 15–20 метрів та вільний між ними. Біг на 2000 метрів.

Стрибки у довжину, висоту, у «кроці» через перешкоду.

Метання м'яча, гранати з розбігу; вправи для розвитку та зміцнення ліктьового, плечового суглобів.

Гімнастика. Організовуючі вправи: фігурне марширування з різними перешикуваннями і поворотами без зупинок. Акробатичні вправи (з розучуванням елементів бойових мистецтв), опорні стрибки. Лазіння по канату (голоблі). Подолання перешкоди по колоді.

Практичне заняття.

Розучування гімнастичних та акробатичних вправ; закріплення техніки метання м'яча, гранати з розбігу. Біг на різні дистанції. Участь у спортивних змаганнях.

9. «Слава козацька не вмере, не загине...». Відродження народних мистецьких традицій (26 год.)

Ознайомлення з драматичним мистецтвом. Поняття про літературну, музичну, танцювальну композицію. «Козацька ватра» – мистецьке представлення свого краю.

Практичне заняття.

Написання сценарію, режисура, драматургія тематичної композиції.

Участь у концертах, фестивалях, виставах.

10. Підсумкове військово-спортивне свято (12 год.)

Практичне заняття. Складання програми та проведення військово-спортивного свята в умовах дводенного таборування (одна ночівля), або участь у підсумкових заходах Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»).

Створення організаційного комітету, суддівської колегії. Визначення форми та підбір відзнак і нагород. Виконання церемоніалів.

11. Підведення підсумків навчального року (4 год.)

Підведення підсумків навчального року. Підготовка до походу (рейду) поза сіткою годин. Завдання на літні канікули.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

– основні питання історії України і козацтва;

- культуру та побут українців;
- державні, церковні і народні свята;
- історичні та культурні пам'ятки рідного краю;
- видатних діячів українського козацтва, культури, науки і мистецтва;
- основні форми дитячого самоврядування;
- історію та особливості дитячого самоврядування в Україні;
- основні особливості спортивних єдиноборств, туризму, спортивного та туристського орієнтування;
- основи стройової підготовки;
- правила та види стрільби із пневматичної зброї;
- види техніко-тактичних дій на місцевості;
- особливості надання домедичної допомоги при різних видах травм та ушкоджень; тепловому та сонячному ударі;

Вихованці мають набути досвіду:

- працювати з різними джерелами інформації;
- збирати, фіксувати народознавчі матеріали;
- проводити спостереження за природою, орієнтуватись на місцевості;
- освоїти елементи народних єдиноборств;
- подавати команди та діяти в строю;
- стріляти із пневматичної зброї;
- готувати страви національної кухні;
- участі в організації та плануванні роботи органів учнівського самоврядування;
- участі в концертах, фестивалях, виставках, народознавчих заходах;
- надавати домедичну допомогу різних видах травм та ушкоджень, тепловому та сонячному ударі;
- готувати творчі роботи;
- виступу на учнівській конференції;

Третій рік навчання, основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва розділу	Кількість годин		
		Усього	теоретичних	практичних
1.	Вступне заняття	2	2	-
2.	«Мій рідний край». Вивчення історії рідного краю	24	8	16
3.	«Гей ви, хлопці, славні запорожці». Вивчення історії запорозького козацтва	20	6	14

4.	Духовні цінності запорозьких козаків	14	4	10
5.	Учнівське (дитяче) самоврядування. Створення рою. Вибори ройового.	12	-	12
6.	«Козацькому роду нема переводу». Відродження військово-спортивного мистецтва українського козацтва	40	10	30
7.	«Козацькими стежками». Туристсько-краєзнавча робота	42	12	30
8.	Від козацьких забав до олімпійських вершин	20	5	15
9.	«Слава козацька не вмере, не загине.....». Відродження народних мистецьких традицій	26	6	20
10.	Підсумкове військово-спортивне свято	12	-	12
11.	Підсумок навчального року	4	4	-
РАЗОМ		216	57	159

Багатоденна туристсько-краєзнавча подорож (рейд за козацькою легендою), участь у підсумкових заходах Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») проводиться поза сіткою годин в канікулярний час.

Зміст навчального матеріалу

1. Вступне заняття (2 год.)

Ознайомлення з планом роботи гуртка. Загальні правила безпеки. Правила поведінки в кабінеті, спортзалі, спортивному майданчику, у закладі освіти, під час екскурсій. Правила дорожнього руху.

Інструкція щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю та Інструкція щодо організації та проведення екскурсій та подорожей з учнівською та студентською молоддю (наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2014 р. № 1124, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 27 жовтня 2014 р. за № 1340/26117).

2. «Мій рідний край» (24 год.)

Видатні історичні події рідного краю. Збір історико-краєзнавчого матеріалу за завданнями закладів освіти, бібліотек, музеїв тощо.

Практичне заняття.

Проведення екскурсій. Обробка зібраного історико-краєзнавчого матеріалу. Написання реферату (науково-дослідницької роботи) за зібраним матеріалом. Публічні виступи. Передача зібраного матеріалу до музеїв закладів освіти, установ та організацій.

3. «Гей ви, хлопці, славні запорожці». Вивчення історії запорозького козацтва. Козацькі битви. Перемоги та поразки (20 год.)

Визвольна боротьба українського козацтва. Перша козацька держава. Козацькі Вольності.

Українське козацтво в сучасних умовах. Державна політика України у питанні розвитку козацтва. Сучасне козацтво і Збройні Сили України. Місце козацьких осередків у підготовці юних захисників України.

Співпраця вихованців з місцевими козацькими осередками. Сучасні літературні твори та літописи про козацькі битви. Сучасні кіно- та відеофільми про історію козацтва.

Практичне заняття.

Проведення екскурсій та експедицій з активним способом пересування, семінарів, круглих столів з громадськістю та батьками, відвідання військових частин, полігонів тощо.

4. Духовні цінності запорозьких козаків (14 год.)

Готовність проявляти принципиовість і непримиренність до зла, аморальності та активна наступальність у боротьбі з ними. Активна життєва позиція. Особистий внесок у підвищення добробуту рідного народу. Захист свого права бути господарем на рідній землі. Здоровий спосіб життя – заповідь козака. Перемога над обставинами життя, володіння ситуацією, організація власного життя і свого оточення на ґрунті української національної ідеї, козацької філософії, ідеології. Глибоке взаєморозуміння всіх членів суспільства, представників різних національностей.

Заповідь українського козака «Земля не дана нам від Бога навічно – ми позичили її у майбутніх поколінь» (екологічні аспекти козацько-лицарського виховання).

Вирости сина, збудуй дім, посади сад. Турбота про розвиток національних традицій, звичаїв, обрядів, бережливе ставлення до рідної природи, землі, примноження її багатств.

Вишиті сорочка та рушник – духовні символи України.

Практичне заняття.

Святкування 14 жовтня – Дня українського козацтва, Дня захисника України та свята Покрови Пресвятої Богородиці..

Участь у міжнародному святі «День Землі». Екологічні акції.

5. Самоврядування. Козацькі клейноди (12 год.)

Козацька Рада (Козацьке коло). Співпраця з громадськими організаціями у питаннях виховання майбутнього захисника України: заклад освіти, влада, громадськість, батьківський комітет. План спільних дій. Перехід козачат у джури козацькі, джур козацьких у молодші козаки. Вибори козацької старшини.

Психологічні основи лідерства, поняття «особистість», «індивідуальність»; поняття «імідж», складові іміджу лідера.

Практичне заняття.

Проведення Козацької Ради (урочисте свято із залученням батьків, усього закладу освіти, громадськості та місцевої влади, представників козацьких організацій).

Виготовлення козацьких клейнодів (ройових відзначок) при переході роїв із козачат у джури, джур у молодші козаки та переформатуванні роїв, зміни їх назв . Підбір одностроїв.

Висвітлення роботи гуртка в інтернет-ресурсах, соціальних мережах.

6. «Козацькому роду нема переводу». Відродження військово-спортивного мистецтва українського козацтва (40 год.)

Найкращі риси воїнів-козаків.

Козацькі прийоми плавання, подолання водних перешкод. Тактична підготовка. Вогнева підготовка.

Народні ігри та забави. Боротьба «лава на лаву». Основи козацьких єдиноборств.

Козацькі прийоми ведення бою. Тактична підготовка. Вогнева підготовка.

Збройні Сили України на сучасному етапі. Структура воєнної організації держави.

Державна та військова символіка України.

Поняття про бій. Сутність сучасного загальновійськового бою.

Особиста зброя та екіпіровка солдата в бою. Основи стрільби з автоматичної зброї.

Засоби індивідуального захисту.

Теренова гра («Захопи штаб», «Захопи прапор» тощо).

Практичне заняття.

Боротьба «лава на лаву». Тактичні ігри на місцевості.

Способи пересування на полі бою під час дій у пішому порядку, тренування на місцевості (полігоні).

Стрільба з пневматичної гвинтівки. Виконання стрільби з пневматичної гвинтівки на швидкість. Відпрацювання елементів швидкого прицілювання.

Виготовлення зброї із підручних засобів (лук, стріли, спис, праща).

Виконання стрільби з автоматичної зброї. Відпрацювання елементів прицілювання по різних мішенях.

Страйкбол, лазер-таг (тактико-технічні дії, наближені до бойових),

Створення захисного редути із підручних засобів.

Огляди-змагання військово-спортивного вишколу.

7. «Козацькими стежками». Туристсько-краєзнавча робота (42 год.)

Козацькі рейди. Техніка руху і подолання перешкод у різних умовах. Принцип економії сил, раціональність руху і способи подолання перешкод. Забезпечення безпеки руху.

Рух по стежках, по трав'яних схилах, через лісову хащу, через болото, подолання водних перешкод (убрід, по камінцях, містках, буму, маятником, навісних переправах).

Техніка виконання переправ, страхування та самострахування. Поняття «Крос-похід». Рейд-змагання за козацькою легендою. Особливості орієнтування в різних природних умовах. Дії при втраті орієнтування. Аварійний азимут.

Способи подолання перешкод, в т.ч. із застосуванням спеціального спорядження.

Домедична допомога при отруєннях, застудних захворюваннях.

Практичне заняття.

Набуття навичок подолання простих перешкод:

через болото по купинах;

канави, струмка, рову за допомогою шеста;

хащі, завалу;

річки вброд шеренгою (стінкою), із жердиною, «таджицьким» способом, обличчям один до одного тощо;

рух по схилу (спуск, траверс, підйом) з опорою (списом, альпінштоком);

в'язання вузлів, грудної обв'язки, бесідки тощо (вузли – провідник, подвійний провідник, швейцарський провідник («вісімка»), булінь, брамшкотовий, прямий, академічний, зустрічний, схоплюючі (прусик, австрійський, Бахмана, стремено).

Набуття навичок подолання перешкод на заздалегідь обладнаних трасах (полігонах):

переправа через річку вброд з використанням поручнів;

переправа через річку по навісній переправі;

переправа по мотузці з поручнями;

переправа через річку, яр по колоді;

подолання болота по жердинах;

рух по схилу (спуск, траверс, підйом) з поручнями;

Екскурсійні поїздки по місцях козацької слави. Учать в туристських змаганнях.

8. Від козацьких забав до олімпійських вершин (20 год.)

Загальна фізична підготовка (ЗФП). Перехід з бігу на крок і навпаки. Зміна швидкості бігу. Ходьба та біг вперед, назад, ліворуч, праворуч. Ходьба на носках, п'ятках, зовнішній та внутрішній поверхнях стопи, у присяді та напівприсяді («гусячий» крок), біг зі зміною напрямку за сигналом. Вправи для рук, ніг, шиї, тулуба. Рухи зі зміною положення тіла. Утримання рівноваги. Техніка бігу по пересіченій місцевості.

Стрибки у довжину, висоту з розбігу, потрійний стрибок.

Метання м'яча, гранати з розбігу, штовхання ядра; вправи для розвитку та зміцнення ліктьового, плечового суглобів.

Гімнастика. Вправи без предметів: стійки, перекиди, перекочування, перевороти. Акробатичні вправи (з розучуванням елементів бойових мистецтв, опорні стрибки). Лазіння по канату (голоблі). Вправи на гімнастичних

приладах: лаві, колоді, перекладаїні, гімнастичній стїнці. Вправи з предметами: еспандером, скакалками, палицями, обручами, набивними м'ячами тощо.

Особливості фізичної підготовки дївчат.

Що таке козацька воля? Козаки-характерники. Вольова підготовка. Індивідуальна підготовка. Впевненість і знання як фактори самовиховання. Аутотренінг.

Вправи на колодах різної висоти з навантаженням.

Легкоатлетичні вправи максимального навантаження.

Спеціальні тренування в умовах походу (козацького рейду). Вправи на опір з елементами протидїї.

Спеціальні вправи на місцевості. Крос на пересїчній місцевості.

Плавання на дистанції 25 та 50 метрів.

Водна естафета. Ватерполо.

Самоконтроль та лікарський контроль. Тестування за прийнятими методиками.

Практичне заняття.

Розучування різних вправ з координації при зміні напрямку, швидкості; закрїплення техніки метання м'яча та гранати; подолання природних перешкод.

Залїк з плавання. Тестування фізичного стану вихованців.

Участь у спортивних змаганнях.

9. «Слава козацька не вмере, не загине...»: відродження народних мистецьких традицій (26 год.)

Поняття про рольовий сценарій. Особливості поєднання музично-танцювальних та розмовно-поетичних компонентів композиції.

Практичне заняття.

Створення презентаційного ролика. Створення літературно-музично-танцювальної композиції. «Козацька ватра» – мистецьке представлення свого краю.

Написання художнього твору за зразком.

Написання рольового сценарію.

Участь у концертах, фестивалях, виставах.

10. Підсумкове військово-спортивне свято (12 год.)

Практичне заняття. Складання Програми та проведення військово-спортивного свята, яке проводиться в умовах триденного таборування (дві ночівлі), або участь у підсумкових заходах Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокїл» («Джура»).

Створення організаційного комітету, суддівської колегії, таборової старшини, впорядників. Визначення форми та підбір відзнак і нагород. Виконання церемонїалів.

11. Підведення підсумків навчального року (4 год.)

Підведення підсумків навчального року. Підготовка до походу (рейду) поза сіткою годин. Завдання на літні канікули.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- визначні події історії України і козацтва;
- культуру та побут українців;
- історичні та культурні пам'ятки рідного краю;
- видатних діячів українського козацтва, культури, науки і мистецтва;
- психологічні основи лідерства, поняття «особистість», «індивідуальність»; поняття «імідж», складові іміджу лідера;
- основні особливості спортивних єдиноборств, туризму, спортивного та туристського орієнтування;
- сутність сучасного загальновійськового бою;
- види особистої зброї та екіпіровки солдата в бою;
- правила та види стрільби із пневматичної зброї та бойової зброї;
- особливості техніко-тактичних дій на місцевості;
- основи надання домедичної допомоги при отруєннях, застудних захворюваннях.

Вихованці мають набути досвіду:

- працювати з різними джерелами інформації;
- збирати, фіксувати народознавчі матеріали;
- проводити спостереження за природою, орієнтуватись на місцевості;
- освоїти елементи народних єдиноборств;
- подавати команди та діяти в строю;
- стрільби із пневматичної зброї;
- виготовлення зброї із підручних засобів
- користуватись засобами індивідуального захисту;
- налагодження співпраці із соціальними партнерами;
- працювати над розвитком власної особистості, власним іміджем лідера;
- участі в концертах, фестивалях, виставках, народознавчих заходах;
- організації і проведенні бесід, ігор тощо із молодшими школярами;
- надавати домедичну допомогу при отруєннях, застудних захворюваннях;
- готувати творчі та пошуково-дослідницькі роботи;
- підготовки матеріалів для представлення роботи гуртка на інтернет-ресурсах, у соціальних мережах.

Орієнтовний перелік обладнання

№ з/п	Обладнання	Кількість, шт.
1.	Комп'ютер	За потребою
2.	Принтер	
3.	Мультимедійний проектор	
4.	Сканер (ксерокс)	
5.	Накопичувач USB, Flash-drive	
6.	Бруси гімнастичні паралельні (або навісні)	1
7.	Лава гімнастична	4
8.	Мат гімнастичний	4
9.	Мат борцівський	2
10.	Канат (линва)	2
11.	Перекладина гімнастична (або навісна)	2
12.	Скакалка	15
13.	Стінка гімнастична	4
14.	Гімнастична палиця	15
15.	Намет	5
16.	Рюкзак туристський на 40, 60–90 літрів	15
17.	Спальник	15
18.	Карімат (килим)	15
19.	Шолом захисний	15
20.	Індивідуальні системи страхівки	15
21.	Компас	15
22.	Казанки на 6–8 літрів	3-5
23.	Мотузка основна 10-14 мм	300 м
24.	Мотузка допоміжна 8 мм	200 м
25.	Мотузка «репшнур» 6 мм	150 м
26.	Карабін зі звичайною муфтою	50
27.	Карабін з муфтою (автомат)	50
28.	Спусковий пристрій «вісімка»	8
29.	Блок (моно)	2
30.	Блок (тандем)	2
31.	Жумар	6
32.	Блок-затискувач	6
33.	Блок-затискувач грудний	6
34.	Поміст	5
35.	Гиря масою 8 кг	3-10
36.	Хорт	5
37.	Ємність для магnezії	1

38.	Пристосування для збереження гир	1
39.	Рулетка 10-50 м	1
40.	Секундомір	1
41.	Лінійка для вимірювання відстаней на мапі	15
42.	Топографічні і спортивні мапи	За потребою
43.	Місцеві спортивні мапи пересіченої місцевості	За потребою
44.	Планшет для мапи	15
45.	Перелік умовних знаків для спортивних мап	15
46.	Масо габаритні макети АК-74 (АКС-74), ПМ(«Форт»), М-16	За потребою
47.	Масо габаритні макети іншої стрілецької зброї	
48.	Макети дерев'яні АК	15
49.	Гранати навчальні	15
50.	Пневматичні гвинтівки	5-8
51.	Плакати (стенди) за предметом «Захист України»	Компл.
52.	Велосипеди	15
53.	Бінокль	2
54.	Протигази	15
55.	Сокира	1
56.	Пилка	1
57.	Пилка-ножівка	1
58.	Лопата	1
59.	Лопата саперна	2
60.	Комплекти захисного спорядження для занять з видів єдиноборств	15
61.	Канцелярське приладдя	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєв, А. Проблеми формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтацій студентів на сучасному етапі / А. Афанасьєв, Н. Щук // Рідна школа. – 2009. – № 12. – С. 18-21.

2. Байден-Пауел. Пластування для хлопців / Байден-Пауел ; ред. Я. Довган; пер. О Кульчицького. – 2-е. укр. вид. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. – 304с.

3. Берека В. Є. Козаком я мрію бути / В.Є.Берека., І. М. Шоробура // навч.-метод. посіб.– Кам'янець-Поділ.: Абетка, 2004. – 396 с.

4. Барановська Л. М., Китрар В. С., Коломоєць Г. А. Формування морально-вольових якостей в умовах сьогодення на уроках фізичної культури // «Методист» № 7-8 липень-серпень, 2021. - С. 115-116
5. Бех, І. Патріотичне виховання дітей та молоді / І. Бех, К. Чорна // Позашкілля. – 2011. – № 10. – С. 9-16.
6. Блохін, О. В. Спорт як засіб патріотичного виховання та формування здорового способу життя особистості / О. В. Блохін // Вища освіта України. – 2012. – № 4. – С. 59-71.
7. Бондарчук Д. О. Вечірня варта. Пісенник / упор. Д. О. Бондарчук, О. С. Бондарчук та ін. // Київ, Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, 2016 – 62 с.
8. Боплан Гійом Левоссерде. Опис України. / К: «Жовтень», 1981
9. Брайчевський Л.Ю. Походження Русі. / К: «Наукова думка», 1965
10. Велікандо, А. Пісні моєї Батьківщини: патріотичне виховання засобами мистецько-художньої культури / А. Велікандо // Шкільний світ. – 2008. – № 2. – С. 5-6. – Вкладка.
11. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О. Вишневський. – Вид. 3-тє, доопрац. і доповн. – К. : Знання, 2008. – 566 с.
12. Вишневський, О. Український національний характер та сучасний ідеал виховання української молоді / О. Вишневський // Педагогічна думка. – 2013. – № 1. – С. 3-8.
13. Володимир Пилат. «Бойовий Гопак». — Львів, 1994
14. Воропай О. Звичаї нашого народу. / К:, 1992
15. Гарнійчук, В. Аналіз конкретних ситуацій як один з методів виховання патріотизму старших підлітків / В. Гарнійчук // Історія в школі. – 2009. – № 4. – С. 16-18.
16. Гарнійчук, В. Програма курсу "Шляхом злагодженої взаємодії" для спільної співпраці вчителів, організаторів виховної роботи, членів громадських організацій патріотичного спрямування у вихованні патріотизму старших підлітків / В. Гарнійчук // Історія в школі. – 2009. – № 10. – С. 24-26.
17. Грушевський М.В., Ілюстрована історія України./ К: 1990
18. Грушевський М.В., Історія України – Русі./ К: «Наукова думка», 2000
19. Дон О.Ю., Кривошея В.В., Вінниччина козацька, Історія Вінницького козацького полку. К: «Стилос», 2004
20. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.
21. Зелений С.М. Краєзнавча підготовка туриста. / К: 1972

22. Зінченко А. Поділля. Навчальний посібник з історії рідного краю для 5-9 класів. / КРВЦ. «Проза», 1998

23. Коломоєць Г. А. Патріотичне виховання старших підлітків у процесі військово-спортивних ігор // дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.13.00.07 – теорія і методика виховання. 271 ст.

24. Коломоєць Г. А. Організаційно–педагогічні умови патріотичного виховання старших підлітків у процесі військово–спортивних ігор // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Серія 15. «Науково–педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт». 10 (118) 19. (2019), с. 49–56.

25. Коломоєць Г. А. Військово-спортивні та рухливі ігри / методичний посібник Г. А. Коломоєць, А. А. Ребрина, В. В. Деревянко, В. Б. Базильчук. – Хмельницький, 2015. – 182 с.

26. Коломоєць Г. А. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класи. Варіативний модуль «Військово-спортивні ігри» 3 роки навчання / Г. А. Коломоєць, А. А. Ребрина, В. В. Деревянко / Фізичне виховання в рідній школі. К. – 2015. – № 5 – С. 7-12.

27. Кривошея В.В., Генеалогія українського козацтва: Нариси історії козацьких полків. – К.: Стилос, 2002. – 396 с.

28. Культура і побут населення України. Навчальний посібник В.І. Наумко, Л.Ф. Артур, В.Ф. Горленко та ін. (2-ге видання, доп. да перероб). / К., 1972

29. Легенди нашого краю. / Ужгород: "Карпати", 1972

30. Літопис Руський. / К: «Дніпро», 1989

31. Літопис Самовидець. / К: «Дніпро», 1989

32. Луців Євген. Бойове мистецтво гуцулів, Є. Луців // Мандрівець, 2014 – 232 с.

33. Методичні рекомендації з організації роботи в куренях Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). Електронний ресурс. URL: <https://drive.google.com/open?id=1TR0460K1OO-fNvu2t6vZPbfENauz0OTX>

34. Мисик Ю.А., Плохій С.М., Стороженко І.С., Як козаки воювали. / К: «Промінь», 1990

35. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Педан О.С., Коломоєць Г. А. , Боляк А. А., Ребрина А. А., Деревянко В. В., Стеценко В. Г., Остапенко О. І., Лакіза О. М., Косик В. М. та інші). Електронний ресурс. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14_07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Fiz.kult.5-6.kl.Pedan.ta.in.22.08.2022.pdf

36. Організаторам роботи з патріотичного виховання учнівської молоді у навчальних закладах Харківщини / О. М. Бервено, О. С. Бондарчук, Ю. І. Буланов та ін. / [упоряд. В. М. Грицюта, О. В. Редіна]. – Х.: 2016. – 216 с.

37. Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура»): затверджено постановою Кабінету міністрів України «Про деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання» від 17 жовтня 2018 р. № 845 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 143 від 26.02.2020, № 367 від 13.05.2020). Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-%D0%BF#Text>.

38. Пластові видання <http://proba.plast.te.ua/books/page/3/>

39. Руденко Ю. Козацько-лицарське виховання учнівської і студентської молоді: монографія / Ю. Руденко, Ю. Мельничук. – К., 2011. – 415 с.

40. Січко С.М., Тимченко В.В. Джура. Книга майбутнього захисника Вітчизни. Навчальний посібник. - Миколаїв: Видавництво Ірини Гудим, 2009.- 104с.,: іл.

41. Сухушин М.П., Палагеша В.О. Військово-патріотичне виховання молоді. Підручник.- К.: Видавничий Дім «Слово», 2009.- 488 с.

42. Тимчик, М. В. Зміст патріотичного виховання учнів 7-9 класів у процесі фізкультурномасової роботи. Фізичне виховання в сучасній школі. 2013. № 6. С. 35 – 38.

43. Україна земля козацька: Навч.-метод. посібник / Укл.: О.І. Шкира, Л.В. Губар, Л.М. Забарилло та ін.. – Переяслав-Хм., 2010. – 540 с.

44. Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність. / Ю. Руденко, О. Губко. – К: МАУП, 2007

45. Чорна К. І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста. Навч.-метод. посібник / К. І. Чорна – К.: ТОВ «ХІК», 2004. – 96 с.

46. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. У 3 т. / Редкол.: П. С. Сохань та ін. – К.: Наук. думка, 1990-1991. – 592 с.

Ресурси, корисні для учасників «Джури».

<https://patriotua.org/komanda-centru/>

<https://sites.google.com/site/ukrainianvektor/home>

<http://loippo.lviv.ua/metodyka/ZW/NM/Wogn-pka/>

<http://loippo.lviv.ua/metodyka/ZW/WPW/>

<http://loippo.lviv.ua/metodyka/ZW/dyskusia/>

<http://loippo.lviv.ua/metodyka/Pravo/E-book/>

http://osvitportal.loda.gov.ua/metodychni_materialy_54e70a7d9ed3f

http://osvitportal.loda.gov.ua/metodychni_materialy_54e70a7d9ed3f

http://nashedilo.blogspot.com/2016/10/blog-post_30.html

http://nashedilo.blogspot.com/2016/07/blog-post_3.html
http://nashedilo.blogspot.com/2016/06/blog-post_24.html
http://nashedilo.blogspot.com/2015/11/blog-post_51.html
http://nashedilo.blogspot.com/2015/10/blog-post_10.html
http://nashedilo.blogspot.com/2015/10/blog-post_97.html
http://nashedilo.blogspot.com/2015/09/blog-post_21.html
<http://www.vmurol.com.ua/index.php?idd=news&news=184>
http://tsou.org.ua/content/files/buleten_1485-27.pdf